

8. Frank S. L. Smysl zhizni / S. L. Frank Dukhovnyye osnovy obshchestva. – M.: Respublika, 1992. – 511 s.
9. Fromm E. Begstvo ot svobody / Per. s angl. D. N. Dudinskiy. – M.: OOO «Popurri», 2004. – 672 s.
10. Chyzhevskiy D. Narisy z istorii' filosofii' na Ukrai'ni. – K.: Vyd-vo Oriy pry UKSP Kobza, 1992. – 230 s.
11. Shinkarenko V. D. Smyslovaya struktura sotsiokul'turnogo prostranstva: Igra, ritual, magiya: Monografiya / V. D. Shinkarenko. – M.: KomKniga, 2005. – 232 s.
12. Shyuts A. Smyslovaya struktura povsednevnogo mira. Tekst: ocherki po fenomenologicheskoy sotsiologii / A. Shyuts. – M.: Inst. fonda «Obshchestvennoye mneniye», 2003. – 334 s.
13. Shlien J. Phenomenology and Personality // Concepts of Personality. – Chicago: Aldine, 1963. – P.291–310.
14. Vaihinger H. The philosophy of «As if». A system of the Theoretical, Practical and the Religious Fictions of Mankind. – New York, Harcourt, Brace Co.; London, Routledge & K. Paul, 1935. – 218 p.

Levkulych V. V., PhD, Associate Professor, Head of Department of Philosophy, Uzhgorod National University (Ukraine, Uzhgorod), lepan@ukr.net

Justice as worldview orientation of public consciousness

Justice is included into the list of few factors that have continued to stay important for the activities of almost all cultures and peoples. The transtemporal relevance and even the sacred meaning of justice for public consciousness of different social and cultural ecumenes give an idea about the existence of a priori relations between the society and justice. In case of a posteriori violation of this natural interconnection a crisis and fundamental transformations take place.

Keywords: justice, social being, public consciousness, genesis of concepts, social and cultural area, worldview orientations, casual relations.

* * *

УДК 130.3

Луканова В. В.,

здобувачка кафедри філософії, старший викладач кафедри клінічної лабораторної діагностики факультету медичних технологій діагностики та реабілітації, Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпро), vvlukanova@gmail.com

ПАНДЕМІЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНЕ ПІДГРУНТЯ – БІНАРНА ОПОЗИЦІЯ «ЛЮДСТВО/ДОВКІЛЛЯ»

Матеріал розкривається за допомогою структуралізму, соціокультурних надбань людства. Показані умови виникнення і розвитку пандемії та надана змістовна розмітка цивілізаційного підґрунтя феномена пандемії та бінарної опозиції «людство/довкілля». З'ясовано, що цивілізаційне підґрунтя являє собою сукупність культурно-духовних, матеріально-технічних досягнень, засобів саморегуляції і самовиробництва. На підставі фактичного і дослідницького матеріалу розкрито, що епідемія і пандемія виникають внаслідок взаємодії людства та довкілля.

Ключові слова: епідемія, пандемія, людство, довкілля, бінарність.

Серед головних ризиків які загрожують людству в XXI столітті, найбільшим вважають фахівці глобальну пандемію. В історії людства спустошливі пандемії залишили в пам'яті людей уявлення про цю хворобу як про страшне лихо, що перевершує по нанесеному збитку згубні для цивілізацій минулого наслідки воєн і стихійних лих. Один з найдивовижніших фактів в історії пандемій – це відновлення їх на величезних територіях після тривалих проміжків часу відносного благополуччя.

Встановлено, що чим мобільніше ставало населення, тим частіше локальні епідемії перетворювалися в грізні пандемії. У 166 році до н.е. римляни, які воювали в

Малій Азії, занедужали віспою. А коли хворі воїни потрапили на батьківщину, то епідемія охопила всю країну. За короткий термін населення Риму скоротилося в кілька разів так як в день вмирало по 2 тисячі осіб.

Найстрашніша пандемія в історії людства теж пов'язана з тим, що люди навчилися швидко переміщатися. У першій половині XIV століття в Азії виник новий різновид бубонної чуми. До середини століття вона дійшла до Чорного моря, а в 1348 році генуезькі купці перевезли її на своєму кораблі з азійської Кафи в європейську Геную (на борту корабля до закінчення подорожі в живих залишалось всього кілька людей). А вже в Європі від чуми загинуло 25 мільйонів чоловік, а всього в світі, за різними оцінками, від 60 до 100 мільйонів [11; 12]. Населення планети до початку пандемії не перевищувало 200 мільйонів чоловік.

Відомо, що в Першій світовій війні, що здавалася тодішньому людству найстрашнішою і кривавою, загинуло за 4 роки близько 8 мільйонів чоловік. А епідемія іспанського грипу, легендарної «іспанки» яка прокотилася відразу слідом за нею по планеті забрала лише за один 1918 рік близько 30 мільйонів [11]. З того часу, людство пододало деякі страшні пандемії, але вже в XXI столітті знову опинилося перед новими проблемами нових пандемій. Тому доцільним є осягнення феномену пандемії і боротьба з нею потребують низки різноманітних заходів а саме оперативно-медичних, фармакологічних, державних, правових, політичних, соціальних, просвітницьких. І не можливо обійтись без світоглядного, філософського підходу, що намагається розкрити соціокультурні та медико-біологічні витоки епідемій та пандемій.

Встановлено, що більшість матеріалів з феномену пандемії відноситься до спеціалізованих, медичних або історичних видань. Що ж стосується гуманітарних (аналітичних, культурологічних) видань, то скоріш за все необхідно конституювати, що проблематика пандемії є вписаною у більш широке коло досліджень з історії міфології, порівняльного релігієзнавства, структурної антропології, етнографії тощо. З точки зору соціокультурних та медико-біологічних витоків епідемій та пандемій слід згадати таких авторів, як С. І. Смірнова [11], М. В. Супотницького [12], К. Н. Токаревича і Т. І. Грекової [13], S. Shah [15], L. K. Little [17], W. J. Mahy [18], L. Moote [19], A. R. Omran [20], R. Preston [21], D. Quammen [22] тощо, по-друге, праці, які надають концептуальні ознаки сучасному глобалізованому світу: К. Маркса [10], Ф. Броделя [7], В. Беньяміна [5], Ж. Бодрійєра [6], М. Вебера [8], а також Дж. Агамбена [1], З. Баумана [4], І. Ю. Алексєєвої [2], А. В. Ахутіна [3] тощо, по-третє, праці які визначають смислові межі концепту «цивілізаційне підґрунтя» та бінарної опозиції «людство/довкілля»: А. Фергюсона [14], О. Шпенглера [16], В. І. Вернадського [9] тощо.

Метою статті є розкриття з соціокультурних та медико-біологічних витоків епідемій та пандемій точки зору сучасного глобалізованого світу та конститутивних аспектів феномену пандемії у горизонті сучасних глобальних процесів. Для цього необхідно надати цей матеріал під специфічним, а саме структуралістським, соціокультурним кутом зору, згідно якого найбільш повне описання феномену є можливим лише тоді, якщо враховується його суперечливий характер та цивілізаційне підґрунтя. Інакше кажучи, для повноти його описання та

подальшого розуміння потрібний бінарний підхід, а саме – ми візьмемо бінарну опозицію «людство/довкілля», яке буде для нас смисловою віссю дослідження.

Наявність пандемії, з одного боку, підкреслює антропний або людиновимірний характер цього світу, а з іншого, вказує на певні особливості взаємодії людства з оточуючим світом.

Під цивілізаційним підґрунтям розуміється низка аспектів. Перший з них це фіксація певної сукупності культурно–духовних та матеріально–технічних досягнень людства, на тлі яких відбуваються випадки пандемії. І тому, з одного боку, цивілізаційне тут не є чимось протилежним варварству (точка зору А. Фергюсона та ін.), оскільки пандемія є тим, що супроводжує існування людства протягом всієї його історії. З іншого боку, у межах даного дослідження культурно–духовне та матеріально–технічне не відокремлюються і не протиставляються один одному на відміну від позиції О. Шпенглера [16], який їх жорстко розмежував. Водночас, культурно–духовне та матеріально–технічне також не ототожнюються. Головним тут є розуміння тих обставин, що і культурно–духовне, і матеріально–технічне кожен по своєму мають певну значимість при розгляді феномена пандемії. Виходячи з цієї перспективи, цивілізаційне підґрунтя – це фіксація того боку буття, що не лише є протилежним світу природи, але й вступає з останнім завдяки своєї природі у певні стосунки, які визначаються, судячи з сучасних тенденцій, різноманітними стратегіями влади. Цивілізація є однією з форм панування над природою, її перетворення або, точніше, надання людиновимірності. Це – дуже важливий аспект, оскільки саме пандемія виникає як певний наслідок втручання людства у світ природи, взаємодії царства людей та царства тварин і рослин. І останнє цивілізаційне підґрунтя – це фіксація певного рівня саморегуляції, самовиробництва, що багато у чому визначає специфіку пандемії в історії.

Цивілізаційне підґрунтя феномена пандемії здійснюється у межах структуралістської методології. Смислотворюючою віссю в даному випадку стає бінарна опозиція «людство/довкілля». Під людством розуміється інтегрований антропний простір, що поєднує людей як істот, які здатні встановлювати між собою різноманітні зв'язки (соціальні, політичні, економічні, духовні тощо). В. І. Вернадський визначає людство як певне глобальне утворення і нову геологічну силу, що здатна перетворювати навколишнє середовище у переході від біосфери до ноосфери [9]. Неможливо не погодитись із В. І. Вернадським, але уявляється, що розуміння людства як саме геологічної сили пов'язано із максимією пошуку нової наукової термінології, що має здатність відобразити сучасний стан існування людства у взаємозв'язку з навколишнім середовищем. Тому зазначимо людство як активну динамічну соціокультурну і матеріально–технічну силу, яка перетворює оточуючий світ і панує над ним.

Що стосується довкілля, то тут також виходимо з достатньо очевидних речей. Це те, що має природне походження та протистоїть штучному характеру людської діяльності. Довкілля є біосферою, що охоплює частини атмосфери, гідросфери, літосфери, пронизані живою речовиною і має межі зіткнення з людством. Саме на це звертав увагу В. І. Вернадський у своєму науковому

нарисі «Біосфера у космосі» [9]. На його думку, по–перше, на Землі і у всесвіті немає жодних слідів абіогенезу або виникнення життя як перетворення неживої природи у живу, по–друге, на Землі і у всесвіті відсутні азойні (позбавлені життя) епохи, по–третє, сучасна жива речовина генетично пов'язана з живою речовиною минулого, по–четверте, склад живої речовини є достатньо константним, по–п'яте, наявність живої речовини в атмосфері, гідросфері, літосфері показує віталістську єдність світу. При цьому, «характерною властивістю живої речовини є його мінливість, її здатність пристосовуватись до умов зовнішнього середовища. Завдяки цієї здатності живі організми можуть протягом небагатьох поколінь пристосовуватись до життя за таких умов, які для минулих поколінь були б згубними [9]. І ще раз зазначимо довкілля постійно вступає у певні стосунки з людством і ці стосунки мають владний характер. Епідемії і пандемії – малярії, туберкульозу, чуми, холери, натуральної віспи тощо – немінучі супутники людства протягом всієї його історії, певні ознаки становлення самого людства у взаємозв'язку з навколишнім середовищем.

Людство, з одного боку, завдяки розвитку технологій, навчилось протидіяти традиційним епідеміям та пандеміям, а з іншого, у сучасному світі спостерігаються нові хвороби. Американський демограф і епідеміолог А. Р. Омран висунув ідею «епідеміологічного переходу» (epidemiologic transition) [20], згідно якої зростання добробуту не долає, а змінює характер хвороб, що завдають суспільству поразки. Епідеміологічний перехід передбачає чотири стадії: зменшення смертності від найбільш небезпечних інфекційних захворювань (чума, холера, віспа); зменшення смертності від туберкульозу і шлунково–кишкових захворювань; поліпшення умов праці, побуту населення і пропаганда здорового образу життя; зменшення смертності серед дітей та людей похилого віку. Але, як виявилось, на зміну інфекційним захворюванням приходять хвороби, пов'язані із сидячим образом життя. Здавалося б, людство вступило у постінфекційну епоху, але саме тут виникають нові інфекційні захворювання: СНІД, лихоманка Західного Нилу, атипова пневмонія, лихоманка Ебола, пташиний грип тощо.

Таким чином доведено, що епідемії і пандемії виникають внаслідок взаємодії людства та довкілля.

Таким чином в статті надана змістовна розмітка цивілізаційного підґрунтя феномена пандемії та бінарної опозиції «людство/довкілля». Показано, що цивілізаційне підґрунтя являє собою сукупність культурно–духовних, матеріально–технічних досягнень, засобів саморегуляції і самовиробництва, які у силу своєї штучності відрізняються від світу природи та водночас вступають з ним у взаємодію, внаслідок чого і відбуваються явища епідемії та пандемії у горизонті бінарної опозиції «людство/довкілля». У свою чергу людство розуміється як антропний простір – активна, динамічна соціокультурна і матеріально–технічна сила, яка здатна перетворювати оточуючий світ, а довкілля – частина атмосфери, гідросфери, літосфери, яка пронизана живою речовиною і вступає у певні стосунки із людством.

А на підставі фактичного і дослідницького матеріалу можна продемонструвати, що епідемія і пандемія виникають внаслідок взаємодії людства та довкілля, а саме: малярія, туберкульоз, поліомієліт, чума, холера, віспа, СНІД, лихоманка Західного Нилу, атипова

пневмонія, лихоманка Ебола, пташиний грип. У той же час з'ясовано, що за носіями вірусів епідемії і пандемії можна поділити на зоонозні (малярія, чума, пташиний грип тощо), тобто такі, де середовище проживання вірусу є певні тварини та антропонозні (поліомієліт, холера), у яких середовищем проживання є людина. Таким чином, артикулюється бінарна опозиція «антропоноз/зооноз», яка виступає частиною і підпорядкована бінарній опозиції «людство/довкілля».

У якості подальших перспектив здається важливим зберегти структуралістський напрямок дослідження і розкрити пандемію у горизонті комунікативної сутності буття людини і людства, а саме у межах таких опозицій як «людина / природа», «ми / вони» тощо. А також розглянути причини виникнення пандемій з аналітичної точки зору.

Список використаних джерел

1. Агамбен Дж. Что такое повелевать? / Дж. Агамбен [пер. с итал. М. Лепиловой]. – М.: GRUNDRISSE, 2013. – 72 с.
2. Алексеева И. Ю. Что такое общество знания? / И. Ю. Алексеева. – М.: Когито–Центр, 2009. – 96 с.
3. Ахутин А. В. Поворотные времена / А. В. Ахутин. – СПб.: Наука, 2005. – 743 с.
4. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман [пер. с англ. В. Иноземцева]. – М.: Логос, 2002. – 390 с.
5. Беньямин В. Капитализм это религия / В. Беньямин [пер. с нем. В. Болдырева] // Учение о подобии. Медиаэстетические произведения. – М.: РГГУ, 2012. – С.100–108.
6. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Ж. Бодрийяр [пер. с франц. Е. Самарской]. – М.: Республика, 2006. – 269 с.
7. Бродель Ф. Динамика капитализма / Ф. Бродель [пер. с франц. В. Колесникова]. – Смоленск: Полиграмма, 1993. – 126 с.
8. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер [пер. з нім. О. Погорілого]. – К.: Основи, 1994. – 261 с.
9. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. – М.: Айрис–пресс, 2004. – 576 с.
10. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 года и другие ранние философские работы / К. Маркс [пер. с нем. колл. ИМЛ]. – М.: Академпроект, 2010. – 775 с.
11. Смирнов Е. И. Войны и эпидемии / Е. И. Смирнов, В. А. Лебединский, Н. С. Гарин. – М.: Медицина, 1988. – 240 с.
12. Супотницкий М. В. Микроорганизмы, токсины и эпидемии / М. В. Супотницкий. – М.: Вуз.кн., 2000. – 375 с.
13. Токаревич К. Н. По следам минувших эпидемий / К. Н. Токаревич, Т. И. Грекова. – Ленинград: Лениздат, 1986. – 41 с.
14. Фергюсон А. Опыт истории гражданского общества / А. Фергюсон [пер. с англ. И. Мюрберга]. – М.: РОССПЭН, 2000. – 392 с.
15. Чума свиней в Україні: карантин діє в 12 населених пунктах 6 областей // Експрес. UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expres.ua/news/2017/07/20/253191-chuma-svyney-ukrayini-karantyn-diye-12-naselenyh-punktah-6-oblastey>
16. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Гештальт и действительность / О. Шпенглер [пер. с нем. К. Свасьяна]. – М.: Мысль, 1998. – 663 с.
17. Little L. K. Plague and The End of Antiquity: The Pandemic of 541–750 / Lester K. Little (edit.). – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 360 p.
18. Mahy Brian W. J. Desk Encyclopedia of Animal and Bacterial Virology / Brian W. J. Mahy, Marc H. V. Van Regenmortel. – Oxford: Academic Press, 2010. – 637 p.
19. Moote L. The Great Plague: The Story of London's Most Deadly Year / L. Moote. – Baltimore: John Hopkins University Press, 2006. – 357 p.
20. Omran A. R. The Epidemiologic Transition: A Theory of the Epidemiology of Population Change / A. R. Omran // The Milbank Quarterly. Vol.83, №4, 2005. – P.731–757.
21. Preston R. The Hot Zone: The Terrifying True Story of the Origins of the Ebola Virus / R. Preston. – NYC: Anchor, 1995. – 448 p.
22. Quammen D. Ebola: The Natural and Human History of a Deadly Virus / D. Quammen. – NYC: W. W. Norton & Company, 2014. – 128 p.

References

1. Agamben Dzh. Chto takoe povelevat'? / Dzh. Agamben [per. s ital. M. Lepilovoj]. – M.: GRUNDRISSE, 2013. – 72 s.
2. Alekseeva I. Ju. Chto takoe obshhestvo znaniya? / I. Ju. Alekseeva. – M.: Kogito–Centr, 2009. – 96 s.
3. Ahutin A. V. Povоротnye vremena / A. V. Ahutin. – SpB.: Nauka, 2005. – 743 s.
4. Bauman Z. Individualizirovannoe obshhestvo / Z. Bauman [per. s angl. V. Inozemceva]. – M.: Logos, 2002. – 390 s.
5. Ben'jamin V. Kapitalizm jeto religija / V. Ben'jamin [per. s nem. V. Boldyreva] // Uchenie o podobii. Mediaesteticheskie proizvedeniya. – M.: RGGU, 2012. – S.100–108.
6. Bodrijar Zh. Obshhestvo potrebleniya. Ego mify i struktury / Zh. Bodrijar [per. s franc. E. Samarskoj]. – M.: Respublika, 2006. – 269 s.
7. Brodel' F. Dinamika kapitalizma / F. Brodel' [per. s franc. V. Kolesnikova]. – Smolensk: Poligramma, 1993. – 126 s.
8. Veber M. Protestants'ka etyka i duh kapitalizmu / M. Veber [per. z nim. O. Pogorilogo]. – K.: Osnovy, 1994. – 261 s.
9. Vernadskij V. I. Biosfera i noosfera / V. I. Vernadskij. – M.: Ajris–press, 2004. – 576 s.
10. Marks K. Jekonomicheskо-filosofskie rukopisi 1844 goda i drugie rannie filosofskie raboty / K. Marks [per. s nem. koll. IML]. – M.: Akademproekt, 2010. – 775 s.
11. Smirnov E. I. Vojny i jepidemii / E. I. Smirnov, V. A. Lebedinskij, N. S. Garin. – M.: Medicina, 1988. – 240 s.
12. Supotnickij M. V. Mikroorganizmy, toksiny i jepidemii / M. V. Supotnickij. – M.: Vuz.kn., 2000. – 375 s.
13. Tokarevich K. N. Po sledam minuvshih jepidemij / K. N. Tokarevich, T. I. Grekova. – Leningrad: Lenizdat, 1986. – 41 s.
14. Fergjuson A. Opyt istorii grazhdanskogo obshhestva / A. Fergjuson [per. s angl. I. Mjurberga]. – M.: ROSSPJeN, 2000. – 392 s.
15. Chuma svynej v Ukrai'ni: karantyn dije v 12 naselenyh punktah 6 oblastej // Ekspres.UA [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.expres.ua/news/2017/07/20/253191-chuma-svyney-ukrayini-karantyn-diye-12-naselenyh-punktah-6-oblastey>
16. Shpengler O. Zakat Evropy. Ocherki morfologii mirovoj istorii. Geshtal't i dejstvitel'nost' / O. Shpengler [per. s nem. K. Svas'jana]. – M.: Mysl', 1998. – 663 s.
17. Little L. K. Plague and The End of Antiquity: The Pandemic of 541–750 / Lester K. Little (edit.). – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 360 p.
18. Mahy Brian W. J. Desk Encyclopedia of Animal and Bacterial Virology / Brian W. J. Mahy, Marc H. V. Van Regenmortel. – Oxford: Academic Press, 2010. – 637 p.
19. Moote L. The Great Plague: The Story of London's Most Deadly Year / L. Moote. – Baltimore: John Hopkins University Press, 2006. – 357 p.
20. Omran A. R. The Epidemiologic Transition: A Theory of the Epidemiology of Population Change / A. R. Omran // The Milbank Quarterly. Vol.83, №4, 2005. – P.731–757.
21. Preston R. The Hot Zone: The Terrifying True Story of the Origins of the Ebola Virus / R. Preston. – NYC: Anchor, 1995. – 448 p.
22. Quammen D. Ebola: The Natural and Human History of a Deadly Virus / D. Quammen. – NYC: W. W. Norton & Company, 2014. – 128 p.

Lukanova V. V., pupil of the Department of Philosophy, Senior Lecturer at the Department of Clinical Laboratory Diagnostics, Faculty of Medical Technology for Diagnostics and Rehabilitation, Oles Honchar Dnipro National University (Ukraine, Dnipro), vlukanova@gmail.com

A pandemic in the context of modern global processes: a civilization ground – the binary opposition «humanity/environment»

In the article the material is revealed with the help of structuralism, the socio-cultural achievements of mankind. The conditions for the emergence and development of a pandemic are shown, and a meaningful marking of the civilizational basis of the pandemic phenomenon and the binary opposition «humanity / environment» is provided. It was found out that the civilizational basis is an aggregate of cultural, spiritual, material and technical achievements, means of self-regulation and self-production. Based on factual and research material, it is revealed that the epidemic and the pandemic are due to the interaction of mankind and the environment.

Keywords: epidemic, pandemic, humanity, environment, binary.

* * *

УДК 130.2:316.32

Мельник В. В.,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції, Факультет управління та економіки освіти Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), doc.v.melnik@mail.ru

КУЛЬТУРА ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ: АНТРОПОЛОГІЧНІ, ОНТОЛОГІЧНІ ТА АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

Проаналізовано сутність культури та кризові духовні явища, що проявляються в культурі в умовах глобалізації, зокрема, що духовна криза – це криза суспільних ідеалів і цінностей, які складають духовне ядро культури. Визначено, що культура як вираження антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад є системою форм, які забезпечують становлення людського в людині, що забезпечуються антропологічними, онтологічними, аксіологічними чинниками. Предмет дослідження – культура як головний чинник удосконалення особистості. Методи – соціоаксіологічний, антропологічний, системний, що дозволили розкрити культуру як зріз соціального простору удосконалення особистості. З'ясовано сутність культури як умови реалізації багатовимірності людини в умовах поглиблення глобальних викликів сучасності, що представляють собою основу для виявлення міжцивілізаційного спілкування і діалогу. Результат дослідження – розкрито умови переосмислення культурно-історичних, філософських і морально-аксіологічних принципів облаштування та представлено аналіз антропологічних засад культури як основи багатовимірності людини в умовах культурної глобалізації. Зроблено висновок, що антропологічні засади культури як основи зрізу соціального простору в умовах глобального соціального простору забезпечують становлення умов самореалізації людини в умовах культурної глобалізації. Антропологічні засади культури як основи соціального зрізу самореалізації особистості в умовах глобального соціального простору є найбільш фундаментальним способом людського буття, базисом реальності для людини. Онтологічні та аксіологічні засади є природно-історичним процесом, направленим на відображення родової сутності людини, вибору її можливостей, так як людина представляє сукупність загальнолюдських цінностей, які відмінити будь-яким законом неможливо.

Ключові слова: людина, самореалізація особистості, антропологічні засади, онтологічні засади, аксіологічні засади, культура, багатовимірність людини, глобальний простір, цінності.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що культура як вираження антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад в контексті глобального соціального простору є особливим зрізом соціального простору, що включає проблематику удосконалення особистості, мовленнєвих матриць, орієнтуючись на комунікацію як основу міжкультурної взаємодії. На думку вчених-антропологів, культургенезис цивілізації залежить від соціосередовища, його природних умов та від діяльності суб'єкта. Культура як основа міжкультурної комунікації включає комплекс понять-термінів, як: характер, менталітет, когнітивні моделі, звичаї, соціальні колізії маргіальності, соціально-екзистенційні основи реалізації особистості, інноваційні феномени прогресу цивілізації. Культуру слід інтерпретувати як соціально-онтологічно-еволюційний процес цивілізації, що включає рефлексивні моделі, пов'язані з творчістю, діяльністю, інтеграцію будь-яких творчих альянсів та реалізацію людиною своїх можливостей і здібностей, що проявляються в умовах реконфігурації соціального простору, удосконалюються і вносять інноваційні зміни, адаптуючись і виробляючи вміння і навички, необхідні для існування людини у новому соціальному середовищі, її соціалізації [1, с. 208–217].

Виділення невирішених раніше часток загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблема

ситуація. На нашу думку слід, проаналізувати культуру як максимум, що результується через соціоповедінські паттерни, посередництво менталітетів і психостанів особистості, які мають психологічну, онтологічну, соціально-нейропсихологічну природу в ракурсах взаємодії індивіда з онтологією-середовищем-соціумом-людьми. Культура має онтологічно-безпосереднє відношення до людських потреб-запитів-цілей, так як людина дискурсомислює для себе, що є світ, яке її місце в цьому світі, як вона може досягти своїх цілей. Людина задовольняє свої потреби у цінній праці, відпочинкові, самозбереженні і самоудосконаленні, щоб сприяти своїй самоevolюції у кризовому бутті і досягненні цілісності особистості, якщо навіть цьому не дозволяють умови. Культура є «способом самого буття» людини у світі, проте не є «надбудовою» цього світу, тому що вона є самим буттям, проявляючись в контексті глобального соціокультурного простору. Глобальний соціокультурний простір – це розгортання світу людського буття, «олюдненої природи», «світу цілісної культури» у єдності антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад. Культура є «життєвим світом» чи «життєвим нервом» людини, яка відіграє велику роль при становленні психіки, свідомості і мислення людини, сприяючи формуванню ідентичності і самоідентичності людини. Людина є продуктом соціокультурного глобалізованого простору, своєї культури, і поки культура не сформована, то немає ні особистості, ні свідомості, ні цінностей, необхідних для того, щоб функціонувала людина [2, с. 13–24].

Мета статті полягає в концептуалізації антропологічних, онтологічних, аксіологічних засад культури як чинника самореалізації людини в умовах глобального соціального простору.

Дана мета реалізується в наступних задачах: проаналізувати сутність культури та кризові духовні явища, що проявляються в культурі в умовах глобального соціального простору, зокрема, що духовна криза – це криза суспільних ідеалів і цінностей, які складають духовне ядро культури; визначити, що культура як вираження антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад в контексті соціокультурного глобалізованого простору є системою форм, які забезпечують становлення (формування) людського в людині, що забезпечуються антропологічними, онтологічними, аксіологічними чинниками; з'ясувати сутність культури як умови реалізації багатовимірності людини в умовах поглиблення глобальних викликів сучасності, що представляють собою основу для виявлення міжцивілізаційного спілкування і діалогу; розкрити умови переосмислення культурно-історичних, філософських і морально-аксіологічних принципів облаштування соціуму; дати аналіз антропологічних засад культури як чинника самореалізації особистості в умовах глобального соціального простору [3, с. 487–492].

Обговорення проблеми. Культура – це сукупність соціально набутих і трансформованих із покоління в покоління значущих символів, ідей, цінностей, звичаїв, вірувань, традицій, норм і правил поведінки через свою життєдіяльність. Поняття «культура» вживається для характеристики певних історичних епох (антична культура), конкретних суспільств, народності, нації (культура майя), специфічних сфер діяльності чи